

Pohorje.

Spisal † Janez Koprivnik, šolski svetnik.

(Dalje.)

Kamenine in rudnine.¹⁾

A. Prvotnine ali prvotne kamenine.

1. Zrnjak ali granit.

Zrnjak ali granit je najvažnejša prvotna kamenina na Pohorju in tvori velikansko in mogočno jedro južni Pohorski polovici. Razen jedra so še znana majhna nahajališča zrnjaka nad Rušami, na Činžatu, pri Vuhredu in pri Vuzenici, nad sv. Primožem, niže Šent Janža, severnovzhodno od sv. Ožbalta in od Slov. Gradca, ob Meslinji in pri sv. Urši nad Šmartnim.

Zanimivo je, da je tudi Slov. Kalvarija pri Pekrah blizu Maribora iz granita. O tem griču, na katerem stoji cerkvice Matere Božje, si pripoveduje ljudstvo, kakor da bi vedelo, da je mnogo vršacev na Pohorju iz granita, sledečo pripovedko:

Bilo je v starodavnih časih, ko se je bogato prebivalstvo Mariboskega mesta prevzelo in jelo razuzdano živeti. Ker so trdovratneži bili gluhi za dobrohotne opomine in so se tudi ostrim svarilom le rogali, prepusti stvarnik pohujšano mesto hudiču. Vladar pekla kar od veselja poskoči; podviza se, vzleti na Pohorje in mu v svoje nakane odkrhne cel vršac. Bila je strašno temna noč, blisk in grom razsajata, hudič pa zadene odlomljen kos gore na svoj hrbet in drvi proti nesrečnemu mestu, sam s seboj govoreč: »Le hitro, le hitro, da vržem to grudo nižje mesta v Dravo, preden odbije ura dvanajst; zaprl bom reki strugo in razlila bo svoje valove čez zidovje ter vse pokončala. Jej, to bo duš v peklu!«

Že je bil prisopihal v dolino, a jele so mu tudi pojemati njegove moči in moral si je nekoliko odpočiti. Ko pa težko breme na tla položi, pristopi k njemu svetlobela žena veličastne lepote in ga vpraša: »Kaj nosiš in kam si

¹⁾ Glej geološki zemljevid Pohorja na prilogi.

namenjen?« Vladar pekla se prestraši; spoznal je Mater Božjo! Omamljen obstoji in pozabi na svoje breme. Kar udari ura v mestnem zvoniku dvanajst — hudiču je potekel čas za uničenje mesta! Grdo zakolne in odpuha v pekel. Odlomljeni vršac Pohorja pa je pustil ležati na mestu, na sredi polja. — Ta kos gore je Slovenska Kalvarija.

Hitro se je razširil glas, kako je Devica Marija rešila mesto. Prebivalci so hvaležnega srca postavili vrh te gorice svoji rešiteljici belo cerkvico, ki jo še zdaj vidiš v znožju zelenega Pohorja, na sredi polja.

Globoko rupo na Pohorju pa, kjer je hudič odtrgal vršac, izpolnjuje od tistega časa Črno ali Šentlovrensko Jezero.

Zrnjak je zrnata zmes treh rudnin: kremenjaka, živca ortoklasa in slude, katera je ali svetla kalijeva, ali skoraj črna magnezijeva: včasih sta v njem obe te sludi. Na vzhodnem in srednjem Pohorju je zrnjak bolj drobno, na zahodnem bolj debelo zrnat, tam pa tam je že velikaški zrnjak z zelo velikimi ortoklasovimi poedinci. Po barvi je siv; ako pa prevlada v njem temna magnezijeva sluda, črnkast. Trd je, da odletavajo iskre, ako ga obdeluješ s kladvom, a dá se zelo lepo zgladiti in zlikati. — Zrnjak daje izvrstno posipovino za ceste, kakor se to dobro vidi na cesti iz Lukanje v Oplotnico. Iz njega delajo podstave za spomenike, okvirje in pokrove za grobnice, stavbne stebre, stopnice, obrobke za pločnike in cestne kocke. Nad Ribnico je velik kamnolom za zrnjak. Vsi pločnikovi obrobki in tlakovne kocke v Mariboru so iz Pohorskega zrnjaka pri Ribnici.

Ako je zrnjak dolgo časa izpostavljen podnebnim vplivom, se razdrobi, ker sprhni in razpade njegov živec. Zrnjakova razpadnina daje zelo rodovitno puhlico.

a) Kremenjak.

Kremenjak je najbolj znan kot kresni kamen; na njem so v prejšnjih časih z jeklenim kresalom kresali ogenj, rabili so ga tudi pri puškah. Navadni skalni kremenjak imenujejo na Pohorju »kinžloh«, tudi »kis«, lepim kristalnim skupinam in kokučam pa pravijo »strela«.

Posamezni kremenjakovi kristali imajo podobo šesterostranske prizme, na kateri stojita po dve šesterostranski piramidi; ako stoje kristali na kaki podlagi ali so med seboj zrasli, je razvita samo ena piramida. Kristalne ploskve so mnogokrat robnate, hrapave in bradavičaste. Po velikosti so kremenjakovi kristali zelo različni. Najmanjših s prostim očesom skoraj ne zagledaš, našli pa so že po meter dolge in po 60 in še več kilogramov težke. Kristalinični kremenjak je dobro zrnat ali gost. Barve je prav različne.

Kremenjak se ne nahaja samo v zrnjaku, tudi v gnajsu, sludovcu, rogovačniku, kloritovcu, lojevcu in praglinovcu je bistven sestavni del. Razen tega se nahaja v žilah in plasteh. Tudi kristalni vzrastki niso redki. Videl sem, da so jih pri oranju spravljali na dan. Na pokopališču v Rušah jih najdeš okoli grobov položene in nasajene. Iz debelih žil in plasti so dobivali na Pohorju kremenjak za steklo. v zrnih ga najdeš v veliki obilici v pesku Pohorskih potokov, istotako v pesku po potih in globnjakih.

b) Ortoklas.

Ortoklas je iz rudninskega roda živcev ali kalavcev. Živci se jim pravi, ker pospešujejo (oživljajo) topljenje rud v ognju, kalavci se imenujejo, ker se njih kristali dado čisto kalati v dveh smeréh.

Ortoklasovi kristali so ploščati stebriči s strešnimi ploskvami na koncih, ali pa karlovovarski dvojčki. Sicer se nahaja ortoklas v zrnih, včasih tudi v večjih poedincih.

Preperel ortoklas daje čisto porcelanko, ki je bela kakor pšenična moka. V večjih kepah sem jo našel v globnjaku za cerkvijo na Tinju, drobečo najdeš povsod, kjer preperevata in razpadata zrnjak in gnajs. Na Tinju so porcelanko tudi že kopali in spravljali. Ako se pomeša porcelanka malce z drugimi prstmi in drobnim peskom, nastane iz nje glina; iz gline pa ilovica, ako dobi glina še več tujih primesi in se še bolj onečisti.

Gline in ilovice se najdejo ob Pohorskem znožju, zlasti na vzhodu, debele plasti. Nanosile so jo vode z gore v ravnino. Pri Zgornji Poljskavi dobivajo glino, iz katere delajo netopljivo opeko; večje opekarne za zidno in strešno opeko so v Razvanju, v Račah, na Pragarskem in pri Slov. Bistrici.

c) Slude.

Kakor sem že omenil, je v zrnjaku lahko svetla kalijeva, ali črnkasta magnezijeva sluda, ali sta v njem lahko obe. Vse slude imajo manjše ali večje, pa vselej ploščate kristale. Kristali se dado vzporedno s temeljnima ploskvama zelo popolno in čisto kalati. Na razkolnih ploskvah je biserninski ali napol kovinski sij.

Kalijeva sluda — pravi se ji tudi muskovit — je vodočista, bela, siva ali žoltkasta in prehaja včasih v rujavkasto, včasih v zelenkasto. Ploščice in lističi, ki se dobe, ako se razkala kristal, so prožne ter prozorne. Na zraku kalijeva sluda zelo počasi prepereva in dolgo ne razpade; zato se še v pesku blišči (»mačje srebro«.)

Magnezijeva sluda — imenujejo jo tudi »bijotik« se nahaja v kameninah kakor kalijeva sluda, v ploščastih, plenjastih, lupinastih in luskinastih poedincih. Po barvi je vedno temna, največ črno-rujava ali črna, redkeje sivkasta ali zelenkasta. Prepereva in razpada le počasi, enako kalijevi sludi.

V pesku se blišče luskinine magnezijeve slude kakor bron ali medenina (»mačje zlato«.)

2. Serpentin.

Pohorski serpentin izvira, to so dokazale novejšje preiskave, iz rogovače; pa že leta 1859. je pisal pl. Zollikofer o njem: »Čeravno ni spoznati na njem skriljavosti, ga moramo prej smatrati za metamorfičnega, t. j. iz starejših kamenin nastalega, nego za prvotnega, ker je vseskozi postlan v rogovačnike.«

Na Pohorju je znano samo eno nahajališče serpentina, in sicer nad Slov. Bistrico. Tukaj se začne serpentin ob srednji Bistrici (potoku) in se razteza v okoli 400 m širokem pasu čez Visole priblizoma 5680 m daleč proti zahodu.

Pohorski serpentin je gost ter temno- ali sivozelen, redkeje vijoličast ali žoltkast. Pegast je ali progast. Na več mestih, n. pr. ob potoku Bistrici, ima v sebi medenorumeni bronzit, ki mu daje žoltasto barvo. Tukaj se nahaja v njem tudi rujavo-rudeč jaspis.

Iz serpentina delajo svečnike, topilne skledice za kemike in razne lepotenine.

Zaradi počasnega preperevanja in razpadanja so serpentinove skale ali popolnoma gole, ali le s tanko plastjo prhlice pokrite, v kateri životarijo nizke travice in majhna zelišča. (Dalje prih.)



Iz Zillertalskih Alp.

Spisal Janko Mlakar.

(Dalje.)

(Z 1 sliko.)

Midva z Lojzom pa kreneva na levo v smeri proti Olpererju. Kmalu prideva do strmega snežišča in zagledava veliko, navpično obrnjeno špičasto ploščo, ki so jo bili gotovo vodniki vtaknili med dva bolvana. Nekaj časa greva še po snežišču navzgor, potem se pa obrneva nazaj proti koči; kajti pot do ledenika nama je bila sedaj jasna. Nazaj grede sva si že sama s kamenjem

zaznamenovala pot, da bi je drugo jutro v temi ne izgrešila. Kajti znamenja, ki sva jih že našla, niso zadostovala niti v megli. Z izletom sva bila prav zadovoljna, akoravno nisva drugega videla kakor samo pot pod nogami, in še to slabo.

Ker sva morala naslednje jutro zgodaj vstati, sva večerjala še pred nočjo. Nato se spravim jaz na pomivanje, Lojze pa nad račune, da bi se drugi dan ne mudila preveč z njimi.

»Ha, ha, ha«, zasmeje se naenkrat Lojze prav od srca; »ta-le profesor ti je pa pravi. V naglici je pograbil računsko knjigo in jo pobasal v nabrtnik, svoj zapisnik pa je pustil tu. No, to bo vrišč v Weryjevi koči, ko bo privlekel knjigo na dan!«

»Ni mogoče! Kam pa zapiševa sedaj račun?«

»Kar pomiri se, Janko, in nič naj te to ne skrbi. Plačala bova vse pošteno in zapisala tudi. Vodnik se namreč čez teden zadržuje v Dominikovi koči; povedal mi je to sinoči sam. Zato pride gotovo tu mirno nazaj in prinese s seboj knjigo. Profesor bo moral seveda že nekoliko počakati na svoj zapisnik, ker so tu na Olpererju bolj slabe poštne zveze.«

Ker ni imel Lojze sedaj nič opraviti, je lepo legel k počitku. Jaz sem pa še dalj časa šaril po »kuhinji«, preden sem spravil vse v red; ko sem še nacepil drv za zajutrk in se šel pred kočjo prepričati, da se megla še ni nikamor premaknila, spravil sem se tudi jaz v jasli. Počival sem pa bolj slabo, ker mi tisti preklicani profesor ni dal niti v sanjah miru.

Sanjalo se mi je namreč, da me je najel za nosača. Obesil mi je na rame velikanski nahrbrtnik in mi je tlačil vanj kar cele gore. Med drugimi je bil že notri Hochfeiler z Dunajsko kočjo vred; Olpererja sem se le s tem rešil, da sem se zbudil. Zdaj sem pometal tudi ostale gore iz svojega nahrbtnika . . .

Ker je bila ura že tri proč, je moral kuharski učenec vstati, gospod nadkuhar so pa še obtičali pod odejo in so ukazovali kar iz postelje. Najprej grem pred kočjo gledat tisto meglo, ki sem je bil že prejšnji dan sit do grla; nato zakurim in pristavim vode, iz katere sem imel po naročilu njihove nadkuharske milosti skuhati vrel krop. Ko se je to zgodilo, vstane tudi njihova milost, se ogrne v dva koca, zmeša nekak pop in ga vlije v krop.

Toda kar je res, je pa res! Nikdar še nisem jedel tako dobre grahovke, kakor je bila tista, ki jo je kahal Lojze tam gori pod Olpererjem.

Nato skuhava še čaj in se pripraviva na pot. S pospravljanjem sva pa porabila toliko časa, da sva zapustila kočo še-le o pol petih. (Glej sliko!)¹ Bilo je sicer še zelo temno, a hodila sva veliko varneje, nego pred par dnevi skozi Vintl. Prav nič se nama ni bilo treba bati, da bi zašla na kako dvorišče, kjer čakajo psi nočnih vasovalcev. Porabila sva do snežišč komaj eno uro. Sneg je bil, hvala Bogu, trd in hodilo se je krasno.



Olpererjeva koč.

Ker se je nad nama vedno bolj svetlilo, sva jela upati, da prideva še iz megle. To naju je tako navdušilo, da sva imela kmalu oba snežena plazova za seboj, in prišla sva na Riepenski ledenik. Kar obstaneva, vsa iznenadena.

Pod nama se je valovilo nepregledno megleno morje, iz njega so pa moleli neštivilni vrhovi, vsi odeti v bleščče snežene odeje. Vsak hip so se prikazale nove špice iz valov, podobne ostrim čerem sredi razburkanega morja. Daleč na vzhodu se je pa žarilo, kakor

¹ Naša slika nam kaže oba junaka: Janko sloni oberoč na ograji, Lojze stoji pri vratih. Ostala družba je tista, ki je bila opisana v 4. štev. — *Uredn.*

ob velikanskem požaru: solnce je bojevalo zadnji boj s sovražno meglo. Še enkrat zagrne velik val gorečo oblo, a takoj nato se solnce tem zmagovitejše dvigne in razlije svoje žarke po krasnem planinskem svetu. Tu gori solnce, svetloba, toplota, a tam spodaj v dolini vlažno, temno jutro, da človeku lega mokra megla na pljuča in mu mori življenjske sile.

Nikdar ne pozabim tega jutra, ko so vstajali pred menoj, kakor iz tal, gorski velikani, eden lepši ko drugi. Ozrla sva se seveda najprej na Olperer, toda zagledala sva samo Schneegupf in nekoliko glavnega grebena. Zato sta se pa tem krasnejše pokazala Schrammacherspitze (3416 *m*) in Fusstein (3380 *m*). Zrak je bil tako čist, da sva prav dobro razločila na Riepenskem ledeniku pod Gefronne Wandšpicami (3291 *m*) gaz, ki so jo bili naredili profesor in njegovi tovarši.

Toda morala sva naprej, ker je bil Olperer še daleč. Ledenik je sicer na tem mestu precej strm, vendar ne tako, da bi bile potrebne dereze, ki so to pot počivale doli v koči. Sneg je bil sicer svež, a tako zmrzel, da je imenitno držal. Tudi za pot nisva bila v skrbeh, imela sva jo namreč pred seboj kakor na dlani. Jugovzhodni greben Olpererja se namreč niža jako strmo na ledenik ter se pri koncu deli v dva dela kakor dvorogljate vilice. Tam, kjer se oba »roglja«
združita, se prične mal strm ledenik, ki je izprva širok, a se vedno bolj zožuje, dokler se ne konča z ostrim grebenom. To je tisti znameniti Schneegupf, ki bi se lahko imenoval ključ Olpererja. Svoje lepo ime je pa dobil, in sicer prav po krivici, le zato, ker so ga krstili v Schlegeisgrundu, od koder se ti vidi podoben lepi kaloti.

Na Schneegupf prideš lahko ali po plazju, ki ga ozek pas pečevja deli v dva dela, ali pa po strmih skalah levega rogolja. Midva sva se lotila skalovja, ker nisva imela derez in bi zato s sekanjem stopinj porabila preveč časa. Ker so prijemki dobri, bilo je plezanje lahko in kratkočasno. Na Schneegupfu se natvezeva in obrneva proti veliki peči, ki je podobna piramidi. Greben je izprva jako strm, a naposled se, ovenčan z velikimi opastmi, dvigne še precej položno do »piramide«. Sedaj sva bila na vrhu Schneegupfa in sva spoznala, da o kakem »gupfu«
ni ne sluha ne duha.

Nato splezava po zameteni stezi do podnožja velikanske, zobu podobne pečine. Tu se ustaviva ter se posvetujeva, kako naprej; kajti pot se nama je zdela popolnoma zaprta. Sedaj sva razumela, zakaj so prvi obiskovalci na tem mestu obrnili Olpererju hrbet. Na levi vidiva navpično pod seboj Schrammaški, na desni Riepenški

ledenik, pred seboj pa krasen s platmi okovan greben, ki se zdi vsakemu od te strani nepristopen. Vse to je bilo pa tako lepo zameteno s svežim snegom, kakor bi bilo pocukrano.

Ker nama je bilo znano, da se pride na greben samo po »kaminu«, ozirava se na vse strani, da bi ga kje zagledala. Toda zastoj! Na straneh navpični lavti, spredaj pa iz plati sestavljena stena z zobom na čelu, to je bilo vse, kar sva videla.

»Poglej, Janko, tisto-le navpično špranjo med zobom in pečjo, ki stoji poleg njega; morda je pa to kamin?« modroval je Lojze in se je utrjeval na svojem »sedišču«.

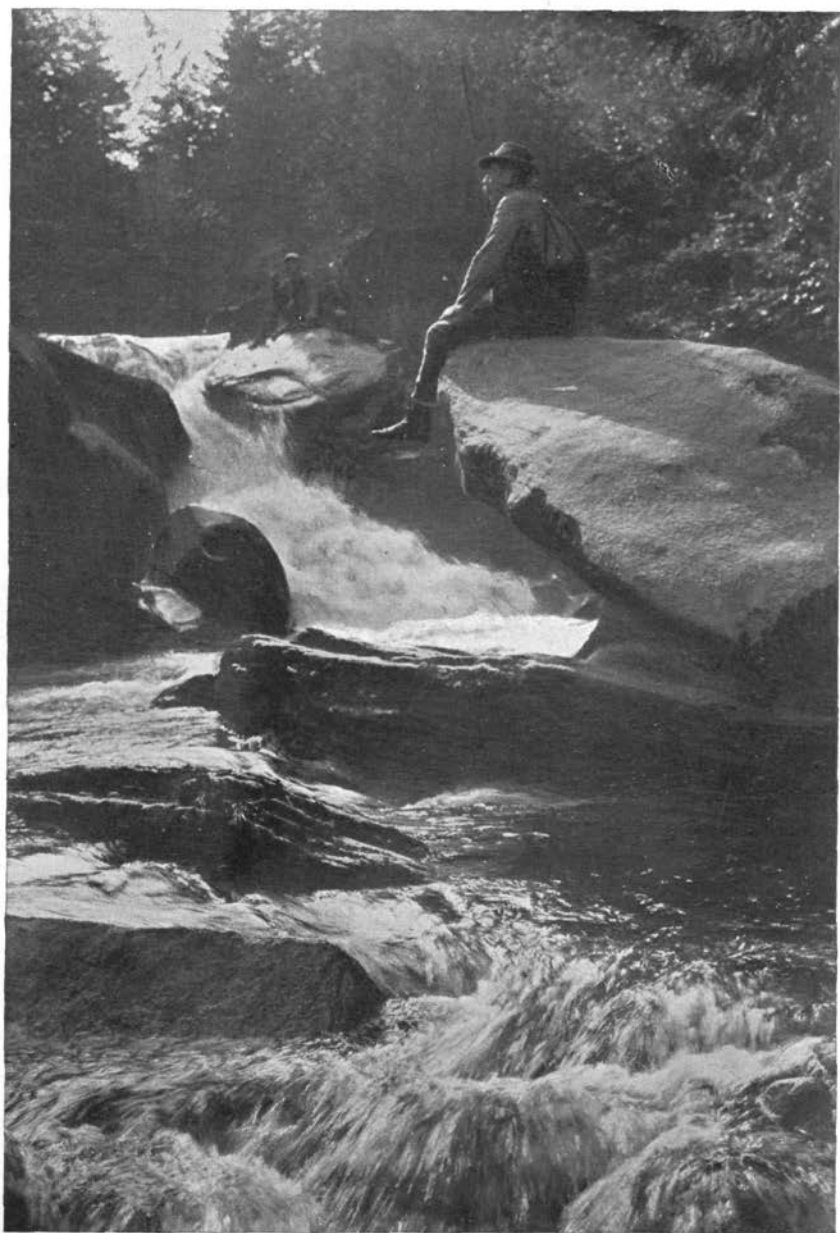
Z velikim trudom se dokopljem skozi sneg v tisto špranjo, in se prepričam, da ne vodi na greben, ampak na ledenik Gefrorne Wand. Seveda je ta pot samo za tiste, ki znajo brez škode 600 *m* globoko skočiti.

Sedaj nama ni kazalo drugam kakor v plati. Previdno se spustim z grebena na komaj ped široko, proti prepadu nagnjeno lašto. Zametena, kakor je bila, ni dajala nogam nobene zanesljive opore in pripravljen sem moral biti, da vsak hip zdrsnem z nje. Zato sem pridno porabil vsak najmanjši prijemek, Lojze je pa, varno zasidran, pazil na vrv. Ko bi ne bilo snega in ledu, bila bi stvar veliko varnejša.

Zmanjkalo je ravno vrvi, ko zapazim par metrov nad seboj na pošev pritrjeno žico. Naravnost do nje po plateh ni mogoče. Zato zlezeva najprej do pripravne napete peči na koncu lašte, nato se pa obrneva nazaj in splezava po ploščah strmo sprecoma do žice. Oddahnil sem se pa prav pošteno, ko sem zagrabil za ta varni prijemek. Kajti na lašti in pozneje še enkrat se nisva mogla prav nič zavarovati, ker je zmanjkalo prezgodaj vrvi. Ako bi bil eden zdrsnil in padel, bi ga drugi prav gotovo ne bil obdržal, in oba bi bila šla po najbližji bližnjici 500 *m* globoko na Schrammaški ledenik. Hvala Bogu, da je ta zavest trpela le par minut. Vsega tega je bil pa kriv le sneg. V kopnem je ta stena gotovo varnejša.

Še par korakov ob žici in bil sem pri kaminu. Sicer je samo pet metrov dolg, a popolnoma navpičen, da, celo previseč in sila neroden. Plezanje olajšuje navpično pritrjena žica, ki ima pa to napako, da je jako tenka. Takrat je bila tudi vsa z ledom obdana.

Najprej odstranim ledeno skorjo, nato se pa spravim na plezo. Med to zračno potjo mi je nahrbtnik delal velike preglavice. Akoravno sem nosil tudi Lojzove potrebe, visel mi je vendar tako ohlapno, da so mi obramnice vedno čez rame lezle. Skoraj mi je bilo žal, da sem bil večji del prtljage pustil v koči . . .



Slapovi Lobnice (v Pohorju).

Iz kamina pridem naravnost na greben, ki je pa tako neznansko oster, da sem ga kar okobalil. Ta seja pa ni bila posebno varna, ker je bilo solnce sneg že omehčalo. Zato zlezem še par korakov naprej in zajaham lepo, sedlu podobno skalo. Stremenov seveda ni bilo; noge so kar prosto bingljale. Ako bi bile pol tisočaka metrov dolge, stal bi bil lahko z levo na »Zmrznjeni steni«, z desno pa na Schrammaškem ledeniku. Prekrasen je bil pogled s tega zračnega prestola v omotično globočino, kjer so se bliščala prostrana ledišča.

»Kaj pa vendar počenjaš? Si li v kaminu zaspal? Jaz sem se že naveličal tu za skalo v snegu čepeti«, se oglašuje Lojze iz svoje luke na koncu povprečne žice ter me zdrami iz mojega občudovanja.

»Le za meno, Lojze; jaz sem že na grebenu«, mu odvrnem in začne vleči vrv k sebi.

Rad bi ga bil videl, kako se je basal skozi; toda ta dimnik je tako čudno izpeljan, da ga vidi samo tisti, ki se z njim muči.

Kmalu potem zaslišim nevoljno sopihanje, nato se prikaže na grebenu ena roka, in potem še ena, nazadnje se pa ves Lojze — prikrega na dan:

»Kaj praviš ti, da je to kamin? Kakšen kamin je to, da človek poštenega telesa — kakor sem jaz, niti prostora ne dobi v njem! Ves sem premečkan in pretisnjen. Seveda za tako štrigalco, kakor si ti, ki zlezeš lahko skozi šivankino uho — da je le zadosti prostorno — je vsaka prepoklina kmalu zadosti široka«.

Znano je, da mrzel kamen vso jezo ven potegne, sneg pa menda to še bolje napravi; zato je bil tudi Lojze kmalu dobre volje. Sedel je zložno na grebenu ter zadovoljno pogledal v globočino. Glasen »jodler«, ki sva ga zaslišala z vrha, naju pa hitro požene naprej.

Sedaj prevzame Lojze moj sedež, jaz pa se podam zopet na pot. Greben je vedno ostrejši ter tuintam ozaljšan z manjšimi in večjimi stolpiči. Prišlo se je jako počasi naprej, ker je lezel vedno le eden, med tem, ko ga je drugi zavaroval z vrvjo. Onstran velike peči, pod katero sva se morala plaziti kakor kuščarja, se greben tako poostri, da se niti prejezditi ne da. Človek se namreč kar boji, da se ne bi razpolovil. Morala sva torej na levo ven v plati. Stvar je bila nekoliko kočljiva, ker so bile špranje med ploščami nabasane s snegom, drugih prijemkov pa skoraj nič ni. Porabila sva do malega dvakrat vrv, preden sva zopet mogla nazaj na greben.

Kmalu nama pa zopet zapre pot dobra dva metra visoka, previseča in popolnoma gladka peč, takozvani stolp. V poprejšnjih časih so se mu morali ogniti na desno ali pa na levo, kar je bilo

jako zamudno in nevarno. L. 1881. so ga pa ukrotili s tem, da so zabili vanj par kljuk in klinov. Edino sitno je to, da visiš za hip samo z rokami na kljukah, med tem ko iščeš z nogami klinov. Stolp je namreč tako previseč, da pač vidiš, kam se moraš prijeti, ne pa tudi, kam bi stopil. Ko preplezava to nerodno peč, naju je ločil le še kratek del grebena od vrha. Še par varnih stopinj po goljufivem mehkem snegu in bila sva na Olpererju.

Rabila sva vsega skupaj iz koče pet ur, skoraj dve uri preveč. Temu je bil kriv novi sneg in pa — ker se nama ni nikamor mudilo.

Na vrhu sva našla že tri turiste, ki so bili z dvema vodnikoma prišli od nasprotne strani, iz Gerajske koče (Geraerhütte) čez Wildlahnsko škrbino (3200 m). — Ker so se megle do malega razpršile, sva imela krasen razgled. Vse Zillertalske Alpe so stale pred nama v največji bližini. Celo pogorje je podobno podkvi, ki je obrnjena z odprtino proti Zillertalu. Oba dela sta zvezana med seboj s štiri kilometre širokim podom, čigar najnižja udrtina je ravno Pfiški preval. Takoj na prvi pogled spoznava, da je Tuški hrbet precej manjši od glavnega in da tudi ni tako členovit. Sicer imajo poleg Olpererja tudi Fusstein, Schramacher in Riffler še precej lepe, prva dva celo drzne oblike, toda z vršaci glavnega hrbta nikakor ne morejo tekrovati. Od Hochfeilerja noter do Reichenspitze se vrste v krasni vrsti silni gorski orjaki, vsi odeti v bleščeče ledene oklepe, tako da ne veva, katerega bi bolj občudovala.

A tudi pogled v daljavo je bil jako lep. Posebno razločno so se videli Dolomiti in Visoke Ture, na zahodu pa Stubajske planine. Ker je bilo popolnoma mirno in toplo, sva sedela na vrhu poldrugo uro. Rada bi bila še ostala gori, toda morala sva odriniti, ako sva hotela prenočiti onstran Zamske doline v Furtschlagelskem domu (2337 m) pod Möselem. Med tem ko sta vodnika svojo gospodo spravljala čez stolp, ovekovečila sva se midva v knjigi, zakopala jo nazaj v sneg in mahnila za njimi.

Doli je šlo precej hitreje in opoldne sva bila že na Riepenskem ledeniku. Ko prideva na strmo snežišče, se nasloniva na cepine in pripeljala sva se lepo na Riepenkar. Pol ure pozneje sva bila v koči.

Prvo, kar zagledava, je bila računska knjiga. Kakor sva pozneje izvedela v Dominikovi koči, se je profesor silno ustrašil, ko je zapazil v Weryjevi koči usodno zmoto. Vodnik ga je sicer tolažil, češ, da mu zapisnik takoj po pošti pošlje; toda gospod je bil tako v skrbeh,

da ga je moral drugo jutro na vse zgodaj peljati nazaj v Olperersko kočo po knjigo. Morda si bo profesor to pot tako zapomnil, da ne bo nikdar več odnašal računskih knjig.

Urno deneva vse v red, nato pa odrineva naprej. Med tem se je bilo zopet tako pooblačilo, da sva prišla v Dominikovo kočo že v prav krepki plohi. Toda vkljub mokremu začetku in koncu sva bila prav vesela te res prelepe ture. (Dalje prih.)



Mangrtska skupina.

Spisal dr. H. Tuma (1911).

I.

Poleg Triglava je Mangrtov vrh (2678 m) brez dvojbe najimennitnejša gora slovenskih Alp. Nemški turisti jo štejejo k svojem ozemlju in tok nemških turistov od Trbiža čez Predel ali Remšendol v Mangrtsko nemško kočo (1919 m) ter na vrh je menda najmočnejši v vseh Julijskih Alpah. Slovenski turisti lepi vrh Mangrta premočno zanemarjajo, kakor sploh vse gore od Kranjske Gore naprej. Češka planinska podružnica je sicer postavila v najkrasnejši legi na južni strani Mangrta Koritniško Kočo (1350 m), a človeka je skoraj sram povedati, da je tekom celega poletja 1911 v tej koči prenočilo le 40 turistov! In od teh je šla komaj polovica na vrh!

Razgled z Mangrta na severozahod (na Koroške in Solnograške Alpe) je razsežnejši in lepši nego s Triglava. Pristop spada med najlažje na visoke gore v Julijskih Alpah, posebno lahek je pristop iz Rablja čez Predel po Mangrtski Planini. Nemška kočica je postala pretesna, zato se prostori leta 1912 podvoje, pot s Predela do kočice pa se izpelje v rajdah tako, da bo lahko do kočice tudi jahati. (To delo je že končano. Op. ured.) Od Predela bo potem pravi izprehod; razgled izpred kočice na Kaninsko skupino in na jug pa je sam dovolj hvaležen.

Glavni tok turistov gre iz Trbiža na Rabelj, na Predel, mimo Mangrtske sirarnice v Mangrtsko kočico, navadno popoldan. Drugo jutro rano je od kočice po dobro nadelani in zavarovani, tudi ne preveč strmi poti na vrh zlahka 2 uri; pride se pa tudi v dobri

uri Drugi pristop iz Trbiža gre čez Rovte (Greuth) v Remšendol. Nemci ga imenujejo Römertal, dasi je ime očitno slovensko; od Rimljanov tod ni nobenega sledu, kakor je docela absurdno, da bi iskali praktični Rimljani prehoda čez razrite doline in krnjaste vrhove, in to tik zraven Rabeljske doline in lahkega prehoda čez Predel. Sledovi taborišč in postaj po dolini kažejo, da so imeli Rimljani glavni vhod iz Italije na Koroško čez Pontabelj; čez Predel je vodila pač le steza.

Rovte in Remšendol¹ so morali biti za časa Rimljanov pragozd. Pot čez Remšendol od Trbiža je zaznamovana od nemškega planinskega društva čez »Im Boden« 1195 *m*, Moritschaibl 1580 *m*, Römerscharte (slovenski: Sedelce) 2030 *m*, v Mangrtsko kočo. Tretji pristop od severa je iz Bele Peči in Rateč mimo Mangrtskih Jezer čez Travniki ali čez Plaze (In der Lahn). Lahn, iz romanskega Lavinal, je točen prevod za plaz. Ker so tod po starem pasli le slovenski Ratečani, je pristno ime le »Plazje«, »Po Plazèh«. Za kraj pod njimi mi je svoj čas mlajši pastir napovedal ime »V Sušah«, a napačno. To imenovanje gre za strmi desni breg ob gorenjem jezeru. Raz Plaze je treba do nemške kočice 254 *m* nizdoli, ako se ne krene naravnost na vrh Mangrta. Od Rateške železniške postaje na Travniško Škrbino (2173 *m*) je tri ure hoda. Od Škrbine na vrh Mangrta se pride v dobri uri. Težja je pot od jezer čez Plaze radi strmine in melečega se gruščja in peska. Zato se pot čez Plaze rabi le za hitrejši sestop doli.

Od juga je enako lahek pristop iz Loga ali s Predela na Koritniško Kočo. Od obojod je približno dve uri hoda; izprva po državni cesti, od dolnega velikega cestnega ovinka (845 *m*) naprej pa skupno čez potok »V Naklu« po zaznamovani poti S. P. D. do kočice. Od tod je zaznamovana pot izprva po strmih pašnikih čez Jačke, potem po položni, sečni Planji čez Sedlo (1992 *m*) na visoki pašnik Järečica (Lämmerwiese), od koder se pri Rudeči Glavi pod Travniško Škrbino združi s potjo nemškega planinskega društva od Mangrtske kočice na vrh.

¹ Vidi se, kako Nemci kujejo geografske besede. Iz Remšendol so naredili Römisches Tal in iz tega Römertal. Trdo nemško prebivalstvo Gereutha in Nesselthala, ki se je bilo naselilo v 15. stoletju, ne ve ničesar o Römertalu in pozna le Remschental. Šele turisti in letoviščarji so zanesli med mlajši rod tudi ime Römertal. Seveda je težko razložiti pomen slovanske besede Remšendol; mora biti pač ime izdavnna, sedaj pokvarjeno. Poizvedoval sem pri Ložanih in domačih Nemcih, če poznajo ime Remšenik, ki je zašel, ne vem po kateri poti v literaturo, a o njem nikdo ničesar ne ve. Radi tega je edinole prav slovenski Remšendol, nemško Remschental.

Težja pristopa sta iz Koritniške Koče čez Hudo Stezo (Glej Plan. Vestnik l. 1911 št. 8) in čez Koritniški Mali Mangrt. Tura prve vrste, le enkrat izvršena, je po severni steni čez Zelenice (dr. Schulze in dr. Leuchs 1906). — Te zadnje tri ture zahtevajo vrv in tudi za prvi dve dobro služijo plezalke. Pristop čez severno steno pa je ena najtežjih plezalnih tur sploh.

Koritniška Koča je čez poletje opravljena in nudi najkrasnejši planinski počitek. — Jako ugodno in udobno izhodišče je tik železniške postaje v Ratečah Hotel Mangrt, ki daje letoviščnikom in turistom vse, kakor dobro oskrbovani alpski hoteli. Lastnik je domačin, v bližnji vasi Ratečah so izborni vodniki. Zato je naravnost neumevno, da se slovenski turisti tako malo brigajo za ture na Mangrt.

Bolj obiskovana so Mangrtska Jezera. S. P. D. je jelo rabiti ime Klanška Jezera, nemška turistika rabi Weißenfelser Seen. Za njimi rabijo često tudi slovenski letoviščniki imenovanje »Belopeška« Jezera. Bela Peč pa je le stari grad, zgrajen l. 1431, sedaj v razvalinah (1115 m). Kraji v dolinskem debri pa so: Pod Klancem (Im Stückl, 782 m), Fužine pri cerkvi (770 m) in Rovti (Greuth). Nemški se tudi imenujejo po vrsti: Ober-, Mittel- und Unterort. Vas pri cerkvi imenujejo poleg tega »Am Platz«. Na pologu (Lehne) levega brega so nemške naselbine Aichhelten (slov. Ahlete) in Nesseltal. (»Koprivnik« je samovoljni slovenski prevod, med Ratečani in Fužinci nepoznan). Višje gori za gozdom je selo Hinterschloß, slov. Za Gradom. V nekdanji graščini je bilo svojčas sodišče in tako se je Weißenfels, Bela Peč, jelo rabiti za celo občino. Slovenski Ratečan pa še vedno govori: »Grem v V'žine« (izgovor med *v* in *f*).

Ratečani sami, kadar govore o jezerih, pravijo za spodnje le »Jezero« in za zgornje »Jezerce«. Govore tudi »naša jezera«, ker sta po starem obe jezera z dotičnimi pašniki bili Rateška last in so šele pozneje tuji naselniki iz Podklanca kos za kosom zemlje in končno obe jezera in pašnike do Plazov potegnili nase. Graščina in vlada je nemške naseljence pri tem krepko podpirala. Šele l. 1609. so bili nemški naseljenci v Ahletih, Nesseltalu in Rovteh toliko številni, da so zahtevali proti slovenskim pastirjem ureditev planinskih pašnikov. Stari pastir, čebelar in lovec vlg. Bacon mi je vedno ogorčeno trdil, da so to »Rateška Jezera« in da so jim oboje Fužinci »ukradli«. Mož ima prav: Imenovanje Klanška Jezera se med domačini malo rabi, pač pa leži dolenje jezero nad Klancem. Klanec je okoj (Talabhang) pod Rateško planoto proti zahodu. Cesta se gubi kakih 70 m globoko do debra Jezerskega

Potoka, kateri prihaja proti severu iz jezera ter se zavije na zahod. Ravno v tem ovinku pod okojem leži selo Pod Klancem (Im Stückl). Krajevno bi torej bilo dopustno imenovanje »Klanška Jezera«; »Rateška Jezera« ali »Belopeška Jezera« se nanaša na ime občine, oziroma na lastnino. Po mojem mnenju bi bilo najbolj karakteristično in objektivno imenovanje: »Mangrška Jezera« in po starem so jih tudi nemški geografi tako imenovali: Manhartseen. (Dalje prih.)



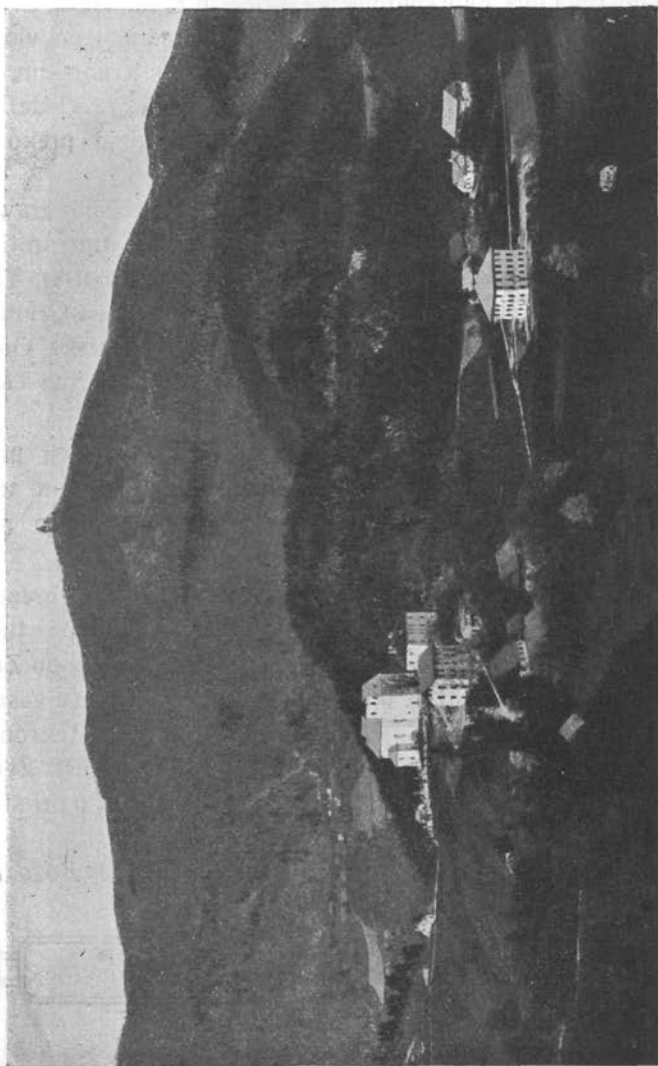
Kum (1219 m).

(S sliko).

Večina Kranjskih turistov pohaja le na Gorenjsko »v planine«; zanemarjajo pa Dolenjsko in Notranjsko, dasi bi imeli tudi tod lepih izletov. Ljubljančani poznajo navadno Dolenjsko le do Grosuplja in Litije ali Kresnic. Malo znan pa je Kum, takozvani »Dolenjski Triglav«. In vendar je izlet na Kum jako lep in hvaležen. Kdor je bil le enkrat gori, rad pride še drugič in tretjič. Spomladi, ko še ni tako vroče in ko so visoke planine navadnemu izletniku še nedostopne, je najlepša prilika za ta izlet.

Od železn. postaj: Zagorja, Trbovelj, Hrastnika, Zid. Mosta in Radeč so zaznamovani poti S. P. D. Najdaljša pot te dovede v 3 $\frac{1}{2}$ urah na vrh. Prijazni mežnar Nace ti postreže z dobrim vinom ali mlekom, drugo pa prinesi s seboj. Razgled s hriba je krasen. Opisal ga je že pokojni prof. Orožen v koledarju Dr. Sv. Moh. 1903. S Kuma vidni obzor ima gotovo nad 500 *km* premera (to je nad 100 ur hoda). Proti severu vidiš v ozadju ob Koroško-Štajerski meji se razprostirajoči Golovec in od tega zahodno-jugozahodno Pečice, znane po pripovedki o kralju Matjažu. Zahodno od Golovca je Koroška Svinška Planina, bliže opaziš del Savinjske Doline, po premogovnikih znane Trbovlje in Zagorje ob Savi, v ozadju Sveto Planino. Na severovzhodu je Hrastnik z bogatimi premogovniki in tovarnami, Hum pri Laškem Trgu, Tolsti Vrh, Celjska okolica. Jako lepo se vidijo v ozadju znana Mrzlica, Malič in Gozdnik ali Gosnik. Pohorje pa zaokrožuje pogled v ozadju kakor dolg gorski greben. Že starim Rimljanom po čudovito razsežnem razgledu znana Rogaška Gora (Donati) in ob Štajersko-Hrvatski meji Maceljsko Gorovje se vidi prav lepo. — Proti vzhodu so Krapinske Gore in dalje nazaj Ivančica v Hrvatskem Zagorju, severno od Sevnice je pa znana Lisca z Razborjem.

Proti jugovzhodu te vodi bistra Sava po svoji krasni dolini daleč v sinjo Hrvaško. Prijazne vasice in stari gradovi delajo te lepe kraje še bolj slikovite. S prostim očesom uzreš: Loko pri Zid. Mostu (Trubar!) Sevnico z gradom, Rajhenburški grad s samostanom tra-



Kum.

pistov, staro, zgodovinsko znano mestece Brežice, Sotlo, Sleme, kjer je sanatorij, in Zagrebški most čez Savo. Proti jugu že bolj opaziš po požaru uničeni in zdaj novozidani Mokronog. Prav slikovito leži pod Kumom Svibno z razvalinami gradu znanih Ostrovrharjev, ki

so bili poleg Turjačanov najstarejši Kranjski plemiči. Lepo razgrnjeno je pred nami Krško Polje, ki prehaja v širono Dolenjsko Gričevje, Gorjanci pa mejé Dolenjsko in Hrvatsko na tej strani.

Na jugu te nese pogled preko »obrite« Jatne, Mokronoške doline in Žalostne Gore na Črnomaljske hribe in Klek. Grad Hmeljnik nad Novim Mestom zanima vsakogar, ker se izredno lepo vidi.

Z jugozahoda sem se ti smejejo Javorniki s Kranjskim Snežnikom (ki je ena najlepših partij Kumljanskega razgleda). Tudi okameneli Ribniški Svatje nas še žalostno pogledujejo preko dolin in gričkov.

Na zahodu vidiš Hrušico z Nanosom. Na desno zraven in potem v velikem loku na severozahod pa kipe veličastno proti nebu Gorenjski velikani. Po zimi je ta stran nebeška! Črna Prst, Triglav, Krn, Prisojnik, Mangart, Karavanke, Grintavec, bliže pred Grintavcem Kriška Planina s Krvavcem in še bliže znana Limbarska Gora — vse kakor v panorami! Ne pozabimo še prijazne Šmarne Gore in znanih Janč in Svete Gore nad Savo. —

V zadnjem času so začeli zlasti hrvatski profesorji prirejati tusem dijaške izlete, ker znajo ceniti ta s tako majhnim trudom pridobljeni krasni razgled. V zimski dobi pa najdeš vsako nedeljo tudi Hrvate, ki se sankajo ali vozijo s smučmi.

Turistom je na razpolago tudi več snažnih postelj za prenočišče. Povratek je mogoč na preje omenjene postaje, ali pa tudi na nasprotnem pobočju do postaje Radeče mimo Svibna, ali do Zagorja mimo Št Jurija po Šklendrovškem Jarku. Kdor ima pa veselje in dobre noge, pride v 4 urah na postajo Šentjanž ali Mokronog in se pelje po Dol. Žel. — Zveza z Ljubljano je po Juž. Žel. najugodnejša. Zjutraj s prvim vlakom dol in zvečer ob $\frac{1}{2}$ 6 uri si lahko z brzovlakom zopet v Ljubljani.

Lansko leto je obiskalo Kum skoraj 800 turistov. *Božo Račić.*

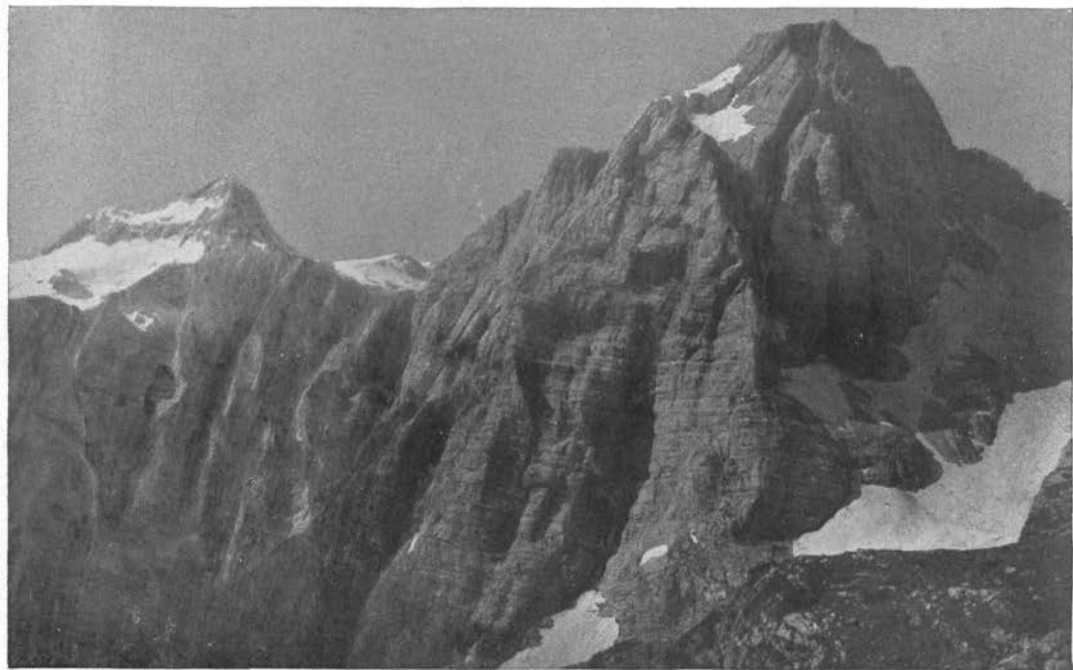
Naše slike.

I. Na prilogi:

1. *Ob Lobnici.* (V Pohorju. Fot. M. Sernc). Mogočno Pohorje skriva v sebi mnogo naravnih krasot. Eno nam nudi današnja slika, ki predstavlja prizorišče ob Lobnici, velikem potoku, ki se izteka pri Rušah v Dravo ter žene veliko žag, mlinov in tudi turbine za proizvodnjanje električne sile. — Bajnolep je izprehod ob tej bistri vodici. Velikanske granitne skale leže v strugi; Lobnica se zaletava ob nje, peneč se od jeze in bobneč. Slap za slapom,

Triglav

Stenar



Stenar. (S poti na Škrlatico).

Fotogr. † prof. dr. Cerk.

krasne kaskade, stoletne hojke, gole, črne, nepristopne skale, kjer so se skrivali vojaški begunci, tihotapci, roparji — vse to se menjuje pred teboj, da ne veš, kam bi prej obrnil oko. Ni čuda, da prihaja vsako leto dokaj turistov v sotesko, posebno še zaradi tega, ker se nahajata višje gori dva lepa slapa, Mali in Veliki Šumik, in ker je odtod lahek dohod do Ruške Koče, ali na Smolnik, na Klopni Vrh i. t. d.

D. Lesjak.

2. *Sténar* (s poti na Škrlatico). V pogorju ob sklepu Vrat je najbolj proti dolini pomaknjena ogromna stena, ki se dviguje tik nad Aljaževim Domom — to je *Sténar* (2501 m), ki vsled svoje lege v ospredju naravnost gospoduje nad to občudovano gorsko dolino. A poglejmo si orjaka tudi od drugod — s poti na Škrlatico! Njegov vrh, ogromna skalna grmada, se dviguje visoko nad kotlino Dolka, stene pa se mu grezijo skoro navpik v globoka Vrata; docela nepristopen, grozen je *Sténar* od te strani. Veličastnost slike pa še izpopolnjuje pogled na Triglav, ki se iz ozadja (onostran Vrat) dviguje iznad širnih snežišč in ledenikov.

T.

3. Geološki zemljevid Pohorja.

II. V tekstu:

1. *Olpererjeva Koča*. (Str. 90.) 2. *Kum*. (Str. 99.) 3. *Vila „Planinka“* (Str. 102.)

Obzor.

Vila »Planinka«. (Gl. sliko na str. 102!) — Severno mejo lepe naše domovine čuva »Podravska podružnica Slov. Plan. Društva«. Marljivo deluje že 13 let, posebno na Kozjaku in Pohorju. Ta podružnica je zgradila l. 1907. na izhodnem Pohorju znano Ruško Kočo. Dasiravno zelo prostorna, je postala kmalu premajhna. Kraj, kjer stoji Ruška Koča, se je tako omilil njenim obiskovalcem, da so vedno povpraševali po posebnih sobah.

V minulem letu smo se povzpeli do stavbne vile »Planinke*, ki obsega 10 sob z 22 posteljami. Sobe imajo po 1, 2 in 3 postelje. V poslopju je tudi pršna in topla kopel. Svet krog Planinke je plan. Pred stavbo je »planinca« s starodavno cerkvijo sv. Areha (Henrika), zadi pa se razširja mlad jelov gozd. Par minut od vile je krasen razgled. Čist, prijetno vonjajoč gozdni zrak, izborna studenčnica, krasni izprehodi, lahkotni izleti, priznana dobra postrežba, c. kr. pošta itd., vse to je napravilo iz tega kraja božjega miru pravo planinsko letovišče.

Nadmorska višina znaša 1250 m, dohodki so lahki. Za posteljo prvega razreda se plača 2:5 K, za ono drugega razreda 2 K na dan. Udje kateregakoli planinskega društva plačajo 25% manj; kdor ostane dalje časa, dobi 20—30% popusta, brez razločka, je li ud kakšnega planinskega društva ali ne. Cene jedilom in pijačam so precej takšne kakor v kakšnem hotelu v Mariboru. Sobe se lahko že zdaj najmejo. Treba je le povedati število postelj, naznaniti natanko čas in poslati približno eno tretjino stanarine naprej. Otroci pod tremi leti in bolniki v pravem pomenu besede se ne sprejmejo. Podrobna pojasnila daje načelništvu »Podravske podružnice Slov. Plan. Društva«. (Ruše, Štaj.)

D. Lesjak.

* To ime prihaja od hriba »Planinka« nad Št. Lovrencem, ki je dal ime čudnim »Šentjovrenskim Jezerom« vrh Pohorja.

Idrijska podružnica S. P. D. je v zmislu sklepa občnega zbora drsališče električno razsvetlila. Žalibog je bila letošnja zima za drsanje in sankanje neugodna. Sankali smo se na cesti Dole - Idrija, in sicer na podlagi dovoljenja, ki sta ga dali podružnici Idrijska in Dolska občina.

Dne 1. marca t. l. je priredila podružnica »Skioptičen večer«, na katerem sta nam brata gg. Josip in Pavel Kunaver iz Ljubljane razkazala in razložila najlepše partije iz Kamniških Planin, Karavank in Julijskih Alp. Idrijčani smo jima za užitek, ki sta ga nam nudila, jako hvaležni.

Omenim naj še, da je naša podružnica pred kratkim izdala in založila lepe razglednice »Javornik 1242 m« s Pirnatovo kočjo. Dobijo se pri posestniku Medvedu na Javorniku ter po trgovinah in gostilnah v Črnem Vrhu in v Idriji.

B. B.



Vila »Planinka« v Pohorju.

Skioptičen večer. — Brata gosp. Josip in Pavel Kunaver sta priredila dne 3. aprila t. l. v mestnem dekliškem liceju skioptičen večer, ki so se pri njem razkazale večinoma iste slike, ko na večeru Slov. Plan. Društva. S takimi prireditvami se zares zbuja pri mladini zanimanje za naše naravne krasote in zato je izreči gospodoma prirediteljema popolno priznanje. Predstavljale so se na obeh večerih slike, ki jih je izvršil gospod Josip Kunaver. T.

Trboveljska podružnica priredi v nedeljo, 4. maja t. l., v Trbovljah v Fortovi dvorani l. planinski semenj s plesom. Začetek ob 3. uri popoldne. Uprizori se tudi izvirna slovenska planinska opereta »V Kocbekovi Koči«.



Društveni vestnik.

Umrli člani. — Božidar Štiftar, ruski državni svetnik in profesor v pok., je dne 10. aprila t. l. umrl v Kalugi. Pokojnik je bil rojen v Solčavi, a se je preselil na Rusko in je služboval kot profesor v Kalugi. Ni pa pozabil svoje prve domovine in se je živo zanimal tudi za slovensko planinstvo, posebno še za Savinjske Alpe. Od l. 1902 je bil član »Savinjske podružnice«. Dne 22. sušca l. l. je pisal podpisancu, da je poslal 60 K za »Planinsko Društvo«, češ, »zdaj me iz navadnih členov povzdignite med ustanovnike«. L. 1912. mesca avgusta, ko je bil iz Rusije tretjič v rojstnem kraju v Solčavi, in sicer s soprogo, sem imel priliko se z njim osebno seznaniti. K podružnični 10letnici l. 1903 je poslal iz Kaluge pismen pozdrav. — Bodi mu lahka bratska ruska zemlja!

Kocbek.

Darila. — Za Prešernovo Kočo: nabiralnik pri Geigerju 11·57 K, pri Joštartju 9·70 K.

Občni zbori. — 9. *Litijska podružnica.* — Njen občni zbor se je vršil dne 25. januarja 1913 v Litiji. Načelnik, g. Ferdo Tomazin, pozdravi navzoče, konstatuje sklepčnost, slika v daljšem govoru krasoto naših planin ter vabi in izpodbuja vse člane društva in prijatelje narave, da bi bolj pogostoma obiskovali naše planine in občudovali njih krasoto.

Dalje se spominja v preteklem letu umrlih članov podružnice, g. Feliksa Knižeka, župnika na Sveti Gori pri Litiji, Frana Grünwalda, posestnika v Gradcu pri Litiji, in Matija Grilla, c. kr. okr. glavarja v pok. v Litiji. Posebno zadnje imenovani, rodom Kočevski Nemeč, je bil vedno, kot aktivni in pozneje kot upokojeni uradnik, naklonjen našemu društvu; bil je član tukajšnje podružnice od nje ustanovitve.

Po poročilu tajnika, g. Ivana Demšarja, se je posluževal odbor tudi v pretečenem letu sredstev, da po možnosti povzdigne društveno življenje.

Skupnih izletov je napravila podružnica v pretečenem letu 5, in sicer na Sv. Goro pri Litiji, na Kum, Sv. Planino-Veliko Planino-Čemšenik-Zagorje, Janče in Primskovo; posamezni člani so obiskali tudi Kamniške Planine, Triglavsko pogorje, Golico in Stol.

Odbor je imel tri seje in več sestankov, v katerih je obravnaval društvene zadeve. Članov se je med letom več izselilo, nekaj jih je odšlo v aktivno vojaško službo, trije so umrli; ostalo jih je koncem leta 65.

Iz blagajnikovega poročila je posneti sledeče podatke:

Dohodkov je bilo 729 K 01 v, izdatkov 429 K 95 v.

Premoženjski izkaz za leto 1912: gotovina v blagajni koncem leta 1912: 61 K 75 v, hranilne vloge: 2451 K 81 v, društveni znaki 2 K, zaostala članarina 30 K, — skupaj 2545 K 56 v; zvišanje imovine v letu 1912: 300 K 54 v.

Pri volitvi odbora so bili izvoljeni za prihodnjo triletno dobo v zvklikom: načelnikom: Ferdo Tomazin, posestnik v Šmartnem pri Litiji, tajnikom: Ivan Demšar, c. kr. davčni oficial v Litiji, odbornikom: Bernard Andoljšek, nadučitelj v Litiji, in Anton Spende, sodni višji oficial v Litiji.

Pri slučajnostih je bil govor o popravi markacij v društvenem okrožju ter o predlogu nadučilja g. Bernarda Andoljšeka o nakupu nekaterih stereoskopičnih slik iz Kranjske, Sp. Štajerske, Koroške in Primorske za tukajšnje

ljudsko šolo, da bi pri zemljepisju teh dežel razkazoval otrokom tudi plastično bolj znamenite kraje slovenske domovine. Občni zbor je dovolil v nakup teh slik znesek 20 K.

Po končanem dnevnem redu se načelnik zahvali za obisk in zanimanje za podružnico ter zakluči občni zbor.

10. Radovljiška podružnica. Njen občni zbor se je vršil dné 23. svečana t. l. ob lepi udeležbi v restavraciji pok. R. Kunstlja v Radovljici. — Načelnik podružnice, g. Iv. Šega, pozdravi v iskrenih besedah došle člane in se spominja v toplih besedah pokojnih dveh članov, bivšega načelnika, nepozabnega dr. Jankota Vilfana, in odbornika Franceta Doboviška. —

Podružnični tajnik, g. Ivan Kušar, je podal naslednje poročilo za 17. društveno leto: »Društveni odbor je obstojal v pretečenem poslovnem letu iz teh -le odbornikov: načelnik Ivan Šega, namestnik Štefan Kamenšek, blagajnik Alojzij Rihteršič, tajnik Ivan Kušar. Odborniki: † Dobovišek Franc, Jenko Avgust, Koželj Jakob, Mulej Valentin, Rihteršič Ivan in Rus Ivan. — Med letom je umrl odbornik France Dobovišek, mesto njega je treba voliti novega odbornika. Skupno število ustanovnih in rednih članov znaša v pretečeni poslovni dobi 110, in sicer je 7 ustanovnikov in 103 redni člani. — Podružnica je imela v pretečenem letu pet odborovih sej, a precej sestankov, kjer se je razpravljalo in sklepalo o tekočih zadevah. Ker podružnica gmotno ne stoji na dovolj krepkih nogah, se je obrnila s posebno okrožnico na vsa županstva Radovljiškega sodnega okraja, proseč jih za mal prispevek, da se vsaj delno dvigne blagajniško stanje. Žal, da je bil uspeh prav nezaten; kajti darovali sta le dve županstvi podružnici po 10 kron, in sicer županstvi Bled in Boh. Bistrica. Hvala jima iskrena, z željo, da bi tudi ostala županstva storila v tej smeri enake sklepe!

Podružnica je priredila dné 4. avgusta 1912 dobro uspelo veselico na vrtu gostilne »Triglav« v Lescah, ki je last znanega dobrotnika Kmeta. Pri veselici so sodelovale narodne dame, nadalje Jeseniška godba, pod spretnim vodstvom g. kaplana Kogejja, kakor tudi ad hoc sestavljen pevski zbor. Vsem tem se je izrekla posebna zahvala v časopisih. Za veselico je dalje podarila pivovarna bratov Reiningshaus 5 kron, po en sodček piva pa naslednje pivovarne: »Union«, »Göss« in »Fischer«. Gospod Kmet, lastnik imenovane gostilne, je podaril pri tej priliki podružnici 20 steklenic finega vina, a mnogo prijateljev planinske podružnice, tako v Radovljici kakor tudi v okolici, je priskočilo z izdatnimi raznimi darili društvu v pomoč. Tudi župan v Lescah, g. Iv. Žark, je šel odboru v vsakem oziru dobrohotno na pomoč. Iskrena hvala vsem! — Dalje je priredila podružnica prav živahen Silvestrov večer, za člane brez vstopnine, a za nečlane z majhno vstopnino. Pozdravni nagovor na leto 1913 je imel podružnični načelnik. —

Podružnica je v pretečenem letu oskrbovala lastno kočo v gorskem vrtu na Begunjščici, znano dr. Vilfanovo Kočo, ki jo je obiskalo 228 turistov; vsi so bili s postrežbo prav zadovoljni. Podružnični kočar je bil domačin iz Begunj, Ivan Legat, ki pa sedaj oskrbuje topove v c. kr. artiljerijskem arzenalu na Dunaju. Koča izkazuje to leto 19 turistov manj kakor l. 1911; temu je bilo pač krivo preslabo vreme v najboljši turistovski dobi meseca avgusta. Prvi turist, oziroma turistinja je prišla v Kočo dné 16. svečana, a zadnji v Božičnih dneh. Pri-stavljam, da je kočja izredno dobro prezimila.

Podružnica je priredila dné 9. junija l. 1192 skupni izlet na »Babji Zob«, ki se je pa vsled prelepih drugih izletnih krajev obnesel srednje dobro.

Nadaljnje delovanje podružničnega odbora se je tikalo še sledečih točk: vložila se je prošnja na ravnateljstvo c. kr. drž. železnice v Trstu, če se sme postaviti na kolodvoru v Radovljici znani razgledni zemljevid Knafelčev, ki obsega Julijske Alpe. Prošnja je bila ugodno rešena in podružnica postavi še to spomlad dotično tablo. — Po zaslugi odbornika Ivana Rihteršiča, nadučitelja v Boh. Srednji Vasi, se je brv čez Mostnico na Rudnico od Boh. Jezera brezplačno popravila po tamošnjih posestnikih, za kar jim je izrekel odbor toplo zahvalo. — Odbor je preskrbel več novih napisnih tabel, in sicer: Med Lescami in Bledom ob poti z napisom: »Bližnjica v Radovljico«. Dalje na potu, pravzaprav na razpotju v Dragi, kjer se pot cepi k Vilfanovi Koči po bližnjici in čez Luknjo. Obesi se tudi še napisna tabla za bližnjico čez Mošnje v Radovljico. Omenjam, da je te napisne table napravil brezplačno mizarški mojster g. Iv. Artelj, a napise tudi brezplačno gg. Fr. Rojc in Iv. Perko. Hvala vsem trem! —

V svrhu povzdiga turistovskega prometa na Begunjščico, oziroma tudi na Stol od Koroške strani, se je obrnil odbor na Koroško podružnico v Celovcu s prošnjo, da ona zaznamuje pot od Koroške strani čez Zelenico na Kranjsko. Zadeva se definitivno reši menda letos, če ne bo posebnih zaprek od nemške strani.

Ker je zanimanje za dr. Vilfanovo Kočo vedno večje in obeta tudi obisk postati žizahnejši, je odbor vse potrebno ukrenil, da se kočja razširi v toliko, da se tudi v gorenjih prostorih napravijo prostori z primernim številom postelj, dalje, da se napravi kapnica pri koči. Tudi radi plačil za kočje so se storili važni koraki, ki obetajo biti podružnici v dobro pomoč. — O teh korakih bo odbor poročal na prihodnjem občnem zboru. Odbor je dalje v prijetni dolžnosti, da izreka rudarjem na Begunjščici najtoplejšo zahvalo; kajti ti so vedno kaj vztrajno pomagali pri dobavi provijanta za našo kočjo. — Naša podružnica je dalje v dogovoru s Kranjsko podružnico, da izdasta skupno reklamno brošuro v dosegu večjega prometa turistov na Stolu in Begunjščici. — Dalje je podružnica tudi za leto 1913 snovala prireditve velikega planinskega plesa v »Zdraviškem Domu« na Bledu. Žal, da je »Zdraviška komisija« — odbila našo prošnjo.

Z zadoščenjem moram poudarjati, da so člani naše podružnice v istini vneti za naše prelepe planine; nobene prilike niso prezrli, da ne bi pokazali, da so planinci v pravem pomenu besede. Otvoritev »Doma na Vršiču«, je posetila v obilnem številu naša podružnica, odbor je bil zastopan po podnačelniku Štefanu Kamenšku. Najbolj vztrajni obiskovalci naših planin so pač ti-le naši planinci: gg. dr. M. Triller, J. Perne, V. Rabič in gđč. Medičeva, ki so menda prehodili vse vrhove naših velikanov. Mimogrede pa lahko še omenjam, da mora imeti povsod, kjer le kak nepridiprav hoče posekati v skalovju to ali ono hojo, naš vztrajni odbornik — blagajnik Al. Rihteršič svoje bistro oko. — Mnogo zaslug za povzdigo števila članstva ima pa podružnični odbornik g. A. Jenko. Hvala mu! — Sklepno omenjam, da oskrbuje denarni promet potom pošt. ček. tukajšnja »Posojilnica«, za kar ji izrekamo krepko hvalo. — In s tem končam«. (Burna pohvala.)

Blagajnik g. Al. Rihteršič, je podal sledeče poročilo: »Dohodkov je imela podružnica v l. 1912 1879 K 18 h. Izdatkov 1283 K 86 h. Preostanka 595 K 32 v. l. Dohodki so: 1. članarina 576 K 06 v, 2. podpora Bled in Boh. Bistrica 20 K, 3. dohodek kočje 451 K 18 v, 4. darilo pivovarne Reiningshaus 5 K,

5. dohodek veselice v Lescah 768 K 48 v, 6. dohodek Silvestrove veselice 12 K, 7. preostanek iz l. 1911 22 K 93 v, 8. planinski znak 2 K, 9. razno 21 K 53 v, skupaj 1879 K 18 v. — II. Stroški: 1. plača kočarju 150 K, 2. Silvestrov večer 12 K, 3. Vilfanova Koča 99 K 38 v, 4. vino, pivo itd. 155 K 23 v, 5. razglednice 25 K, 6. vožnja provijanta 18 K, 7. klobase 9 K 80 v, 8. venec † Dobovišek 5 K, 9. Osred. Odboru 15 K 72 v, 10. zavarovalnina 40 K 08 v, 11. davek 9 K 31 v, 12. razno 84 K 32 v, skupaj 1283 K 86 v. — III. Razdelitev dohodkov: Koča na Begunjščici je imela l. 1912 dohodkov 451 K 18 v, stroškov 497 K, primanklaj 45 K 18 v. Vzrok: slabo vreme. IV. Veselica v Lescah: dohodkov 768 K 48 v, stroškov 659 K 02 v, preostanek 109 K 46 v.

S tem je moje poročilo končano. Moram še omeniti, da se bo morala streha na dr. Vilfanovi Koči temeljito popraviti, če se hoče napraviti pod streho prostor za postelje; dalje bo treba napraviti kapnico; stroški za te dve deli se lahko računijo na okroglo 200 K. Zato bo treba misliti tudi letos na kak izdaten vir dohodkov, to je, prirediti bo treba zopet veselico v večjem obsegu, na kar že danes opozarjam. Cenjene navzoče pa pozivljam, da pridobe podružnici čim večje število novih udov.

Omenil sem, da je bil faktični preostanek koncem l. 1912: 595 K 32 v. Od tega zneska se je odposlalo Osrednjemu Odboru 327 K za »Planinski Vestnik«. — Podružnica ima dalje na dr. Vilfanovi Koči meničnega dolga 3200 K. — Na račun tega dolga se je leta 1911 plačal poleg obresti delni znesek 200 K, a v letu 1912 se je na račun tega dolga poleg obresti zopet plačalo 100 K — tako, da ostane faktični dolg še 2900 K. — S tem končam svoje poročilo. — Član nadzorstva g. V. Chladek omenja, da sta pregledovalca pregledala in našla vse knjige v najlepšem redu in predlaga, da se izreče blagajniku absolutorij. — Sprejeto.

Odbornikom se voli na novo g. Vekoslav Chladek, posojilniški tajnik v Radovljici, pregledovalcem računov se volita z vzklikom: gg. Josip Pogačnik in Luce Koricky. —

Po zanimivi debati o raznih predlogih se zahvali načelnik podružnice zborovalcem za vztrajnost in pazljivost, vzpodbujajoč jih k skupni delavnosti v prosepah naše divne Gorenjske.

II. Podravska podružnica. — Njen občni zbor se je vršil dne 9. sušca v Rušah. Predsednik, g. D. Lesjak, pozdravi zborovalce in otvori občni zbor.

Poročilo tajnika, g. T. Stanija: Društvo je štel v minulem letu 165 članov, med temi 4 ustanovnike. Odbor je zboroval samo enkrat; tedaj je volil odsek za »Planinko«. Ta se je sestavil tako-le: predsednik: društveni načelnik g. D. Lesjak, namestnik: inženir g. V. Brabenec, odbornika: gg. V. Glaser in M. Sernc.

Stavbeni odsek je imel mnogo sej v Rušah, stavbo je nadziral g. inženir, ki je bil tekom gradbe sedemkrat na licu mesta. Prvotni načrt se je v toliko izpremenil, da se je napravilo 10 sob, vodovod ter topla in mrzla kopel. Načrt je odobril Osrednji Odbor. Koncem julija si je ogledal stavbo stavbeni odsek; bil je z njo zadovoljen in jo je izročil 1. avgusta prometu.

Kljub pozni otvoritvi in skrajno slabemu vremenu je prenočilo, oziroma stanovalo lani v Planinki 20 strank z 29 osebami 93 dni.

Planinka je dobro prezimila, le betonske stopnice morajo biti nove, kar pa zadene stavbenika.

V Ruški Koči so se položili na straneh damske spalnice podi in nad njo se je napravila priprosta soba za osobje. Studenec se je začel popravljati in se bo to delo letos dokončalo. Ker pa o hudi suši primanjkuje vode, a je obisk vedno večji in je treba več domačega osobja in domačih živali, bo v kratkem treba tudi rešiti vprašanje vodovoda.

Oprava za Planinko je vsa oskrbljena in se je oziralo pri nakupu kolikor mogoče na slovenske trdke.

Založili so se kolki Ruške Koče in Planinke in znani računski listki.

Zaradi 30% podpore za stavbo Planinke se je poslala prošnja na ministerstvo za javna dela in smo se tudi obrnili na merodajne osebe za posredovanje.

Ruško Kočo je obiskalo v minulem letu 1518 turistov, med njimi tudi nekaj inozemcev. Pohvalno se mora omeniti, da se je število slovenskih turistov precej zvišalo. Pri Sv. Duhu je vpisanih v slovenski knjigi 85 turistov, v nemški 555, pri Sv. Urbanu v slov. knjigi 180, a v nemški 1146 turistov. Od Samca pod Veliko Kopo pa še ni došlo poročilo.

Planinsko zavetišče »Samec« se je opustilo in se nahaja sedaj nekoliko nižje pri Sv. Bolfanku, kjer je zgradil g. Pahernik novo poslopje. S Konjiško grajščino se vrše pogajanja zaradi odkupa sveta za bodočo Koprivnikovo Kočo na Pesku. V Poljčanah, v Konjicah in sploh v Dravinjski Dolini ni mogoče zbuditi pri naših ljudeh zanimanja za planinstvo in bati se je, da se ustanovi tam v doglednem času kaka nemška podružnica.

Nanovo se je markirala pot od Ruške Koče čez Peršetov Vrh do Lobnice. Mnogo potov se je nanovo zaznamenovalo ter postavilo več kažipotov. To hvalevredno delo je oskrbel na Kozjaku g. nadučitelj I. Robnik. Izšle so že tudi turistovske karte z markacijami naše podružnice. — Neko preporno vprašanje glede posesti krog cerkve sv. Aneha še ni povsem rešeno, ker niso pojasnjeni predpogoji. Zadeva ostane odprta. —

Blagajnikovo poročilo, ki je zelo obširno, izkazuje nad 300 K prebitka. Računske knjige sta pregledala in našla v najlepšem redu gg. M. Lichtenwallner in H. Pogačnik. G. M. Lichtenwallner predlaga, da se sklenejo računi z zadnjim dnem leta; tej želji se bo v prihodnje tudi ustreglo. Računski zaključek se je zakasnil le vsled velikega prometa. — Načelnik poroča nato o dobavi denarja za stavbo Planinke. Dobil se je pri Mariborski Posojilnici, ki se je vknjižila za vsoto 10.000 K na podružnična posestva. Planinka je prosta vknjižbe. Natančnejši račun o stavbi Planinke se bo mogel predložiti šele pri XIV. občnem zboru.

Za Planinko se določijo te-le cene: postelje po 2 K in 2 K 50 h; člani kateregakoli plan. društva imajo 25% popusta. Če kdo dalje časa biva v Planinki, določi cene načelnik. Za mrzlo kopel s perilom se plača 50 h, za toplo 1 K 50 h, stalni gostje imajo 50% popusta.

Volitve: V odbor se izvolijo gg. A. Bahovec, V. Glaser, Fr. Grizold, J. Lasbacher, D. Lesjak, Fr. Pišek, I. Robnik, Fr. Sernc, M. Sernc, T. Stani in D. Švigelj. Pregledovalcem računov se izvolita: gg. M. Lichtenwallner in H. Pogačnik.

Ker so se pravila Osr. društva izpremenila, se morajo tudi podružnična. To delo prevzamejo gg.: dr. I. Glaser, dr. K. Šmid in Fr. Pišek.

Oskrbovanje kočje prevzame tudi letos pod istimi pogoji kakor lani gospa I. Sernčeva.

Na vprašanje g. M. Lichtenwallnerja, kaj misli vodstvo storiti, da bodeta Ruška Koča in Planinka tudi vedno polni, odgovori načelnik, da se bo delala obširna reklama potom »Plan. Vestnika«, v katerem se priobči primeren opis s sliko, potem potom vseh slovenskih časnikov, na kolodvoru v Rušah pa se postavi velika tabla z napisom »Planinsko zdravilišče«. — Ker je do sedaj zaznamoval vsa pota načelnik sam, predlaga isti sestavo markacijskega odseka. Sestavilni odbor bo to vprašanje še študiral. Predlog g. dr. Silana, naj se priredé v Mariboru planinski večeri s predavanji, se sprejme.

Nazadnje izreče načelnik zahvalo vsem, ki so pripomogli, da je moglo društvo tako uspešno delovati, zlasti g. inženjerju V. Brabenecu za njegovo izvanredno požrtvovalnost, stavbeniku R. Glaserju in delavcem, oskrbnici, blagajniku, tajniku, odstopivšemu odborniku g. I. Irgoliču kot marljivemu blagajniku v Mariboru, in zaključí občni zbor.

T. Stani.

Novi člani. — Osrednjega društva: gg. Jeran Fran, vratar dež. dvorca, Dr. Tavčar Ivo, odvetniški kandidat, oba v Ljubljani.

Dunajske podružnice: g. Petkovšek Zdravko, inž. poljedelstva, Klosterneuburg.

Idrijske podružnice: g. Kreč Mihael, c. kr. orožn. stražmošter v Črnem Vrhu.

Koroške podružnice: g. Kulterer Filip, stud. vet. na Dunaju.

Kranjskogorske podružnice: gg. Dovžan Ivan, gostilničar in posestnik, Potrato Aleksander, načelnik postaje, oba na Dovjem.

Litijske podružnice: gg. Aschmann Marija, učiteljica; Nejedly Ant., adjunkt Južne Železnice, oba v Litiji.

Podravske podružnice: g. Agrež Alojzij, postajenačelnik, Št. Lorenc.

Radovljiške podružnice: gg. Globočnik Janko, notarski uradnik, Janc Florjan, hotelir, oba v Radovljici; Lilek Ciril, poštni uradnik na Jesenicah, Zupanc Franc ml., na Lancovem.

Trboveljske podružnice: gg. Mahkovec Josip, trgovec, Naglav Juro, rudn. uradnik, Forte Janko, gostilničar, mesar in posestnik, Florenini Fran, gostilničar in vinski trgovec, Sajovic Vinko, želez. uradnik, Pleskovič Ivan, rudn. uradnik, Ule Ivan, trg. sodrudnik, Čeh Joso, dežel. živinozdravnik, Letnik Jože, oskrbnik bolnice, Červenka J., inženir, obratni vodja, Kalan Rudolf, učitelj, Dimnik Ana, gostilničarka in posestnica, vsi v Trbovljah; dr. Dimnik Ivan, odvetnik, dr. Roš Fran, odvet. koncipijent, oba v Krškem; Šegula Rudolf, želez. uradnik v Hrastniku; Calgaj Franjo, dijak, Sv. Jurij.

Vsebinska: Janez Koprivnik: Pohorje. (Str. 85.). — Janko Mlakar: Iz Zillertalskih Alp. (Str. 88.). — Dr. H. Tumaj: Mangrtska skupina. (Str. 95.). — Božo Račič: Kum. (Str. 98.). — Naše slike: Na prilogi: Ob Lobjnici, Stenar, Pohorje (geološko), v tekstu: Olpererjeva kočja. (Str. 90.), Kum. (Str. 99.), Vila Planinka v Pohorju. (Str. 102.). — Obzor: Vila „Planinka“. (Str. 101.), Idrijska podružnica S. P. D., Skioptičen večer, Trboveljska podružnica. (Str. 102.). — Društveni vestnik: Umrli člani, Darila, Občni zbori S. P. D.: Litijske podružnice. (Str. 103.), Radovljiške podružnice. (Str. 104.), Podravske podružnice. (Str. 106.), Novi člani. (Str. 108.).

